

Sunday, July 01, 2012
12:04 PM

გლობალური გამოწვევები და ცხოვრების მოდერნიზაცია ამოსავალი პოსტულატები

თითოეულ ჩვენგანს, ნებისმიერ ქვეყანას ეხება გლობალური პროცესები და საჭიროა ყოველი ადამიანი აცნობიერებდეს, თუ როგორ მსოფლიოში ვცხოვრობთ, რა ხდება მსოფლიოში, საით მიდის კაცობრიობა, როგორ იცხოვრებენ ჩვენი შვილები და შვილიშვილები. „ქვეყნიერებისათვის მეტად საჭიროა ჭეშმარიტება“ (ფ. ნიცშე). საოცარ პროგრესთან ერთად, რატომ არის ასე მანკიერებით და უბედურებებით დამძიმებული ისტორია და დღევანდლობა? უნდა შეგვეძლოს ყოველივე ამის შეფასება, უკეთესობისაკენ გზების ძიება. ყველას ერთად შეგვიძლია გარკვეული გავლენა ვიქონიოთ მიმდინარე გლობალურ პროცესებზეც, თუ აქტიურად ვიმოქმედებთ. ეს დროის მოთხოვნაა. ამჯერად მე შევეცდები ჩემი ხედვა გადმოვცე გლობალური პრობლემების, თანამედროვე კაცობრიობის გამოწვევებისა და მომავლის შესახებ. ქვემოთ ამ პოზიციიდან და მიდგომით გვექნება მსჯელობა.

შევნიშნავთ, რომ ბევრი არსებული შეხედულება თუ თეორია კაცობრიობის თანამედროვე ცხოვრების, ურთიერთობათა, მომავლის შესახებ, ჩვენი აზრით, არ შეესაბამება ჭეშმარიტებას, ადეკვატურად არ ასახავს სინამდვილეს, ამახინჯებს ან აყალბებს მას. ჩვენი თვალსაზრისი ბევრ საკითხში განსხვავებული იქნება არსებული გავრცელებული და გაბატონებული შეხედულებებისაგან. ჩვენი მგდლობა მიმართულია სწორედ აღნიშნულ საკითხებზე ჭეშმარიტების ძიებისაკენ.

ამის მიღწევას შევეცდებით ჩვენული მეთოდოლოგიურ მიდგომების გამოყენებით. კერძოდ ესაა ის მეთოდოლოგიური პრინციპები, რომელთაც მივმართავთ საერთოდ ჩვენს კვლევებში სოციუმის პროცესებისა და მოვლენების განხილვისას. ამაში ვგულისხმობთ უწინარესად ანთროპოცენტრული მიდგომას (ახლებური გაგებით), სოციუმის მოვლენათა შემეცნებას ადამიანისეული საზომებით, ანუ ადამიანის არსის, ინტერესების, მიზნების და კეთილდღეობის, ანუ ცხოვრების ჰუმანიზაციის, ერთი მხრივ, და ადამიანის ინტელექტუალური და ფიზიკური შესაძლებლობების, საერთოდ თვისებების, თვალსაზრისით, მეორე მხრივ, როგორც ცნობილია, ჯერ კიდევ ძველი დროის ბერძენი ფილოსოფოსი პროტაგორა თვლიდა ადამიანს საზოგადოების ცხოვრებაში ყოველივეს საწყისად, როცა ამბობდა: „ადამიანი არის ყოველივეს საზომი.“ ჩვენ ამ ბრძნულ სენტენციას

ვადლებთ ახალ კლერადობას და ვაფართოებთ მის შინაარსს. მართლაც, ისტორიის მთავარი აქტორი – სოციუმში ყოველივეს შემოქმედი არის ადამიანი, რაც სოციუმში ხდება ადამიანის ხელეობისა და გონების მუშაობითაა; ამასთან ყველაფერი ადამიანისთვის კეთდება. ამდენად უპრიანია აღნიშნული თვალთახედვით განვიხილოთ ყოველი მოვლენა საზოგადოების ცხოვრებაში. ამ მეთოდოლოგიური პრინციპიდან გამომდინარე, ჩვენ აგრეთვე მოვიშველიებთ მოვლენათა აქსიომეტიური (ფასეულობითი) თვალსაზრისით და ევლემონისტური, ე.ი ბედნიერების კუთხით ხედვას. ამაში ვგულისხმობთ იმას, რომ ყოველი მოვლენა და პროცესი სოციუმში უნდა შეფასდეს სიკეთისა და ბოროტების თვალთახედვით.

აქსიომეტიური მიდგომის ძირითად ინსტრუმენტებად ვიღებთ საკაცობრიო მეტაფასეულობებს: ადამიანს თავისი ფიზიკური, ფსიქიკური და ინტელექტუალური მონაცემებით, ადამიანთა მიერ შექმნილ მატერიალურ და არამატერიალურ სიკეთეს, ზნეობას, სამართლიანობას, თავისუფლებას, დემოკრატიას, მშვენიერებას. მეტაფასეულობები შინაარსისა და გამოვლინების მიხედვით შეიძლება ორ ძირითად ჯგუფად გამოვყოთ.

- პირველ რიგში ადამიანი თავისი ფიზიკური და ინტელექტუალური უნარებით, თვისებებით, რის შედეგა – შრომითი საქმიანობა და შექმნილი საარსებო მატერიალური და არამატერიალური დოვლათი, მისი სიუხვე, წარმოების განვითარების დონე, რაც მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს ადამიანთა კეთილდღეობას, ბედნიერებას.

- მეორეა არამატერიალურ სიკეთეები, რომლებიც თვით მატერიალური სიკეთეებით სარგებლობასაც განაპირობებს და წარმოადგენს ადამიანთა ცხოვრების შინაარსის, საყოველთაო და თითოეულის ბედნიერების მეორე მთავარ წყაროს. ასეთად წარმოგვიდგება სოციალური მეტაფასეულობები: ზნეობა, სამართლიანობა, თავისუფლება, დემოკრატია, მშვენიერება. ამასთან ერთად არსებობს ფასეულობათა ფართო წრე, „შვილობილი“ ფასეულობები – ჭეშმარიტება, მეგობრობა, მშვიდობა და სხვ. რომლებიც მეტაფასეულობებისაგან წარმოიქმნება.

საკაცობრიო ფასეულობები ერთიანად წარმოგვიდგება როგორც ადამიანური ცხოვრების ბურჯები, ცხოვრების ჰუმანიზაციის, როგორც პროგრესის კრიტერიუმის, საფუძველი. ვფიქრობთ, რომ

მათი როლი სათანადოდ და სწორად არაა ყოველთვის დანახული და გააზრებული, ამიტომ შევეცდები აქ ახლებურად გადმოვცე მათი არსი და მნიშვნელობა გარდასული, დღევანდელი და მომავალი ცივილიზაციისათვის.

ასევე საჭიროდ და სასარგებლოდ მიგვაჩნია ბედნიერების ცნების (ეგდემონისტური ხედვის) ფართოდ შემოტანა სოციუმის მოვლენათა გაგების ერთ-ერთ ძირითად ინსტრუმენტად. როგორც დიდი ხნის წინ ფილოსოფიისა და მეცნიერების ერთ-ერთი მამა, არისტოტელე აღნიშნავდა (და ჩვენ ყველა ალბათ დავემოწმებით), ადამიანებში ბუნებრივად დევს მისწრაფება ბედნიერებისაკენ, ბედნიერების წუთიერი და მუდმივი განცდისაკენ. ეს სხვანაირად ნიშნავს ისეთ ცხოვრებას, რომელსაც ადამიანისათვის მოაქვს სიამოვნება და სიხარული, გამორიცხავს ტანჯვასა და მწუხარებას ნებისმიერი მიზეზით.

ჩვენს მიერ შემოთავაზებულ მიდგომას ალბათ მართებულია ფილოსოფიური ვუწოდოთ. ამგვარი მიდგომით ჩვენ საშუალება გვქმნება სოციუმის არსებობისა და განვითარების საზრისი, მისი მნიშვნელობა და კანონზომიერებანი, განვითარება, ცხოვრების შინაარსი გავაცნობიეროთ სიღრმისეულად, ძირეული შრეების მოვლენათა შეცნობის საფუძველზე. ეს სხვანაირად ვერ ხერხდება ან მიზანმიმართულადაც სინამდვილე მახიჩდება ადამიანთა გარკვეული წრეების მიზნების შესაბამისად.

წარსულის, არსებული სინამდვილის თუ მომავლის შეფასებისას საწყისად უნდა მივიღოთ ის, რომ ცხოვრების პირობები და ხარისხი დამოკიდებულია დაგროვილ მეტაფაზულობებზე, სიკეთეთა და ბოროტების თანაფარდობაზე ადამიანთა ცხოვრებაში, იმაზე, თუ რა დონეზეა ჰუმანურობა საზოგადოებაში, რამდენად პასუხობს ის ადამიანთა იდეალებს, როგორია განვითარების ხარისხი და როგორ შეესაბამება იგი საყოველთაოდ და არა გამორჩევით, ადამიანთა ცალკეული ფენების კეთილდღეობას. ფაქტობრივად დეფიციტი პროგრესის შეფერხების, დაბალი დონის და სულაც საზოგადოების კატასტროფის მიზეზი შეიძლება იყოს.

ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ საკაცობრიო მეტაფაზულობები ადამიანთა მოდგმის, კაცობრიობის ერთობლივი მოქმედების პროდუქტია, რაც ემსახურება მათ კეთილდღეობას, ცხოვრების პროგრესს. სწორია, რომ თვით ადამიანებზე ბევრად დამოკიდებული მათი კეთილდღეობა (ი. კანტი). თუ უფრო დავაზუსტებთ, ადამიანები თავად ქმნიან თავიანთი კეთილდღეობის პირობებს ბუნებისა და ისტორიის, ანუ მემკვიდრეობით მიღებული დოვლათშემქმნელი რესურსების წყალობით. უფრო კონკრეტულად ეს ნიშნავს, რომ რამდენადაც

განვითარებულები, ცივილიზებულები, ჰუმანარტეზასთან წილნაყარები არიან ადამიანები, ისეთია მათი ცხოვრება, მით უფრო შინაარსიანი და ფასეულია იგი. ამასთან ერთად, ცნობილია რომ, ადამიანების ყოფა, სიმდიდრე, კეთილდღეობა გარემოზე, მათ შორის ბუნებრივ პირობებზეა დამოკიდებული. ყოველივე ეს თითქმის ნათელია, მაგრამ მხედველობაში სათანადოდ არ მიიღება ადამიანთა მიერ მათ ცხოვრებასა და საქმიანობაში. ამიტომ უფრო ღრმად უნდა გავარკვიოთ, ახლებურად შევხედოთ იმას, თუ როგორ გროვდება საკაცობრიო ფასეულობები, რას წარმოადგენენ ისინი, რა როლს ასრულებენ ადამიანთა ცხოვრებაში.

ისტორიული განვითარების პროცესში ვითარდება, სრულყოფილი ხდება ადამიანი, გროვდება, ყალიბდება ადამიანთა დოვლათშემქმნელი პოტენციალი – შესაძლებლობა, რომლითაც უნდა აწარმოოს მოცემულმა თაობამ მატერიალური თუ სულიერი დოვლათი. მას ჩვენ სოციალურ ენერგიას ვუწოდებთ. აქ წარმოჩნდება გენეტიკური ფაქტორის როლი (მას კი განვითარების დონის შენახვის კანონი ვუწოდებთ), რაც სათანადოდ არაა შეფასებული. კერძოდ, ის, რომ ჩვენ ვდგევართ წინაპართა მხრებზე, რის გარეშე დღესაც გამოქვაბულში ვიქნებოდით. ბუნება და ისტორიული მუშაობა, ანუ წარსულის მემკვიდრეობა არის სოციალური ენერგიის ერთ-ერთი ძირითადი წყარო, რომლითაც იქმნება საკაცობრიო ფასეულობათა მარაგები. ამის გაცნობიერება გვეხმარება სიღრმისეულად ავხსნათ ეკონომიკური და სოციალური ცხოვრების მოვლენები, სულიერი და მატერიალური დოვლათის წარმოება, მისი გადიდება, საერთოდ პროგრესი.

საზოგადოების ცხოვრების მთავარ კანონად მთლიანად გავილილი და თვალმისაწვდენი პერიოდისათვის შეიძლება ჩავთვალოთ პროგრესი – განვითარება გაუმჯობესებისაკენ, უმდაბლესი დონიდან უმაღლესისაკენ სვლა, რასაც ზოგიერთი უარყოფს კანონზომიერების გამორიცხვასთან ერთად. ჩვენთვის კი ეს არის ჩვენი კონცეფციის ერთ-ერთი ამოსავალი პუნქტიც. მაგრამ განვითარების პროცესი მეტად რთულია. ის მოიცავს რეგრესსაც, გარკვეულ პერიოდში უკუსვლას, რაც შემდგომ სწორდება თვით ისტორიული პროცესის მამოძრავებელი ძალების მიერ. განვითარების პროცესში ადგილი აქვს მრავალ წინააღმდეგობას. განვითარებას ორი ლოკომოტივი წარმართავს: ისტორიული კანონზომიერება და ადამიანთა ნება. ეს უკანასკნელნი მთელი საზოგადოების მასშტაბით იქცევა ობიექტურად მოქმედ ძალად, მათ საფუძველზე ამოქმედდება და იღებს მიმართულებას სოციალური ენერგიის წყაროები.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს არ განვითარებას საერთოდ, არამედ განვითარების ხა-

რისხს. ანთროპოცენტრული მიდგომის ფარგლებში ადამიანთა, მთელი საზოგადოების ცხოვრების, კეთილდღეობის საფუძვლებზე მსჯელობისას ჰუმანიზაციას, მის დონეს ვიღებთ განვითარების ხარისხის საზომად.

ადამიანთა უნარები და მათ მიერ შექმნილი სიმდიდრე, ასევე სოციალური მეტაფასეულობები თანდათან გროვდება ისტორიულ პროცესში, დაგროვების განსაკუთრებული კანონის მეშვეობით. შექმნილი დოვლათი მასში მატერიალიზებული ბუნების ძალებისა და ადამიანთა შემოქმედებით უნარის, ცოდნის, გამოცდილების მეშვეობით კაცობრიობის განვითარების გარკვეული დონის შემდეგ სჭარბობს მოხმარებულს, რამდენადაც ადამიანთა საწარმოო ძალა აღემატება სამომხმარებლო ძალას. სულ უფრო ფართოვდება საბოლოო ანგარიშით არამატერიალურ ფასეულობათა – ზნეობის, სამართლიანობის, თავისუფლების, დემოკრატიის, მშვენიერების და ა.შ. შინაარსი, უფრო სრულფასოვანი ხდება ისინი. ამას ემყარება სწორედ განვითარების ერთიდან მეორე საფეხურზე გადასვლა, ცხოვრების პროგრესი. დღემდე ეს კანონი სათანადოდ არაა გაგნობიერებული და შეფასებული, რაც შემეცნების ხარვეზია.

აქ გაკვირვებით შევჩერდებით სოციალურ მეტაფასეულობებზე, მათზე ახალ თვალსაზრისს მოკლედ ქვემოთ ჩამოვყალიბებთ.

ეს ეხება, ჯერ ერთი, **ზნეობას**, სხვანაირად პატიოსნებას, მორალს, წესიერებას. იგი თვით ხალხის და კაცობრიობის მოწინავე აზრის (არისტოტელე, კანტი, შვეიცერი, ფრომი, კიუნგი და სხვ.) მიერ ითვლება ადამიანთა თანაცხოვრების, სიკეთის არსებობის შეუცვლელ საყრდენად. იგი ასევე გვევლინება ყველა სოციალურ ფასეულობათა ფუძედ. ზნეობა თვით ცხოვრებისეული გამოცდილების პროდუქტია, შესისხლხორცებულია ადამიანთა მიერ, როგორც სიკეთისაკენ მიდრეკილი შინაგანი ძალა, რომელსაც დიდ ნაწილში ეყრდნობა საზოგადოებრივი ურთიერთობა, წესრიგი. ადამიანთა ქცევებს ზნეობრივი ნორმების ის გაგება უნდა ედოს საფუძვლად, რასაც თვით ქრისტიანული მოძღვრება გვკარნახობს, რომ ზნეობრივი ქცევა ადამიანის შინაგან მოთხოვნილებად უნდა იყოს ქცეული (ახალი აღქმა), ე.ი. არავინ არ უნდა აკეთოს ცუდი, არავინ იპაროს, არავინ მოკლას და ა.შ. არა შიშის გამო, არამედ შინაგანი რწმენით, მაშასადამე, არავის აზრადაც არ უნდა მოხდიოდეს ისე მოიქცეს, რაც მორალის ნორმებს სცილდება. ზნეობის ასეთი გაგება ჭეშმარიტი და მისი დამკვიდრება ცხოვრებაში სადღეისოდ აუცილებელია. დაუშვებელია, რომ ზნეობის როლი სათანადოდ არაა დაფასებული. ამერიკელი ავტორი პატრიკ ბიუკენენი, მაგალითად, ჩვენს დროში ზნეობრივი დეგრადირების გამო დიდ სინანულს გამოსთქვამს და

მასში საზოგადოებისათვის საფრთხეს ხედავს.¹ ეს შეიძლება ვთქვათ ცნობილი გერმანელი თეოლოგისა და ფილოსოფოსის ჰანს კიუნგის შესახებაც.²

საზოგადოებამ უნდა აღკვეთოს ზნეობრივი ნორმების რელატივისტური, თვითნებური, პრაგმატული ინტერპრეტაცია, საკუთარ ინტერესებზე მორგება, რაც ხშირად გვხვდება.

ადვილი მისახვედრია, სადაც არ არსებობს მაღალი ზნეობა, იქ ნორმალური და ბედნიერი საზოგადოების, ბედნიერ ადამიანთა არსებობა შეუძლებელია. ბრძენი გოეთე ამბობდა: საზოგადოება შეიძლება ყველა უბედურებას გადაურჩეს - შავ ჭირსაც, მაგრამ იგი ვერ გადაურჩება ზნეობრივ დეგრადაციას. ჩავიხედოთ ძველ და ახალ ისტორიაში, რამდენი საზოგადოება დაიშალა უზნეობის, ზნეობრივი დეგრადაციის შედეგად (ერთ-ერთი მიზეზი ეს იყო), მათ შორის ძველი რომის იმპერია, საბჭოთა იმპერია, რომელთა ზნეობრივი დაკნინების მრავალი ფაქტი არსებობდა – ალვირახსნილი კორუფცია, სიცრუე, სიყალბე, ორმაგი სტანდარტით მოქმედება და სხვ.

არავინ არ უნდა ეცადოს ცივილიზაციის მაღალი დონის, ბედნიერი საზოგადოების ჩამოყალიბებას მაღალი ზნეობის გარეშე, რადგან ეს შეუძლებელია (თუმცა ამას ცდილობენ).

მეორე, **სამართლიანობა**. იგი, გარკვეული აზრით, ისტორიულად და მიზეზ-შედეგობრივად ზნეობის „ნაშიერია“. კარგად ვიცით: სადაც ზნეობაა, იქ სამართლიანობაცაა. მაგრამ, აი, პარადოქსი: რა არის სამართლიანობა? ამაში სრული გარკვეულობა არც არსებობს. ყველაზე ფუნდამენტურად და ზოგადად ეს პლატონმა განსაზღვრა: სამართლიანობაა ის, რომ ყველამ მიიღოს თავისი კუთვნილი³. ვერ შეედავები. მართლაც, თუ ყველა კუთვნილს მიიღებს - შემოსავალს, თანამდებობას, სტატუსს, ჯილდოს და ა.შ., მაშინ საზოგადოებაში სამართლიანობა დაისადგურებს. მაგრამ მთელი სირთულე იმაშია, რომ კუთვნილის განსაზღვრა ძნელი და დღემდე ის სწორად ვერაინ დაადგინა, რომ არაფერი ვთქვათ მის განხორციელებაზე. ნაკლებად ვინმე ფიქრობს კუთვნილზე, მეტწილად ადამიანებს სულ მეტისა და მეტის მიღება სურთ, ვიდრე ეკუთვნით. მთელი ისტორია მაინც სამართლიანობისათვის ბრძოლაა. ამასთან ადამიანებს დასაბამიდან ჰქონდათ თუ ზუსტი არა, მეტ-ნაკლები წარმოდგენა იმაზე, სად არის სამართლიანობა და სად არა. მაგრამ ასეთი მიახლოება არ კმარა.

1 იხ.: П. Бюкенен. Смерть Запада. Перевод с англ. М., 2003. С. 79-84.

2 ჰანს კიუნგი. მსოფლიო ზნეობა მსოფლიო პოლიტიკისა და მსოფლიო ეკონომიკისათვის, თარგმანი გერმანულიდან. თბ., 1998.

3 Платон. Соч. Т. 3, Ч. 2. М., 1971. С.96.

ეს ხარვეზი სამართლიანობის დამყარების შეფერხების ერთ-ერთი მიზეზია.

ჩვენ საკითხს ასე ვაყენებთ: სამართლიანობაა ის, რომ ყველამ მიიღოს სიკეთენი მათ შექმნაში პირადი შრომითი წვლილის, დამსახურების, ღირსებებისა და სათანადო შემთხვევაში (შრომის უუნარობისას) საზოგადოების მიერ დადგენილი სიკეთეთა განაწილების ალტრუსტული (უანგარობის) პრინციპის საფუძველზე. ამ დროს ყველაფერი თავის ადგილზე ლაგდება, მხოლოდ ამისი კონკრეტული რეალიზაციაა რთული პრობლემა. ამისი გაკეთებისათვის საზოგადოების ძალისხმევა დღემდე სრულიად არასაკმარისია. საჭირო სამართლიანობის არსებობა ბევრის ინტერესებსაც, მათ შორის ძლიერთა ამა ქვეყნისა, არ შეესაბამება. ამ სიტუაციის შეცვლაა გარდაუვალი.

მესამე, თავისუფლება. ეს უკვე ორი „მშობლის“ – ზნეობისა და სამართლიანობის „პირმშობა“. თითქმის ყველამ იცის რა არის თავისუფლება, მაგრამ ზუსტად და სრულად არავინ. თვით სოციოლოგიის - საზოგადოების შესახებ მეცნიერების სახელმძღვანელოებსა და სპეციალურ ნაშრომებში მას არ ეთიშება სათანადო ადგილი, მისი განმარტება კი არაა მოცემული⁴. ყველაზე გავრცელებულია და პოპულარულია განმარტება, რომ თავისუფლება არჩევანის უფლებაა. ყოფით დონეზე ადამიანებს თავისუფლება წარმოუდგენიათ როგორც დამოუკიდებელი, სხვის ჩარევის გარეშე გააწვევტილების მიღების, მოქმედების უფლება, მათ ნებაზე ძალადობის დაუშვებლობა, ინდივიდისა და ხალხთა ცხოვრებაში და მოქმედებებში ჩაურევლობა.

თავისუფლებაზე არსებულ შეხედულებებში, ჩვენი აზრით, გამორჩენილია და არასწორადაა გაგებული მთავარი. იგი განიხილება როგორც ადამიანებზე, ხალხებზე გარედან მიწოდებული ან მათ მიერ ძალით მოპოვებული სიკეთე. მთავარი კი არის ადამიანთა შინაგანი თავისუფლება ანუ მანკიერი მიდრეკილებისაგან, არასწორი ფასულობითი ორიენტაციისაგან, სხვისი ჩაგვრის, დამორჩილების, სხვის ხარჯზე საკუთარი კეთილდღეობის, უზომო სიმდიდრის მოპოვების ნდომისაგან გათავისუფლება. მაშინ საყოველთაო თავისუფლება მკვიდრდება, ცხოვრების მრავალი პრობლემა ქრება. ამ მომენტს, ვფიქრობ, ღრმავაზროვნად ასახავს თავისუფლების შარლ მონტესკიეს განმარტება, რაც ყველაზე ნათელ და ღრმა განმარტებად მიგვაჩნია არსებულთა შორის: „თავისუფ-

ლება შეძლება მდგომარეობდეს მხოლოდ იმაში, რომ შესაძლებლობა გვქონდეს ვაკეთოთ ის, რაც გვინდა, არა, რომ არ ვისურვოთ და იძულებულნი არ ვიყოთ ვაკეთოთ ის, რაც გვინდა არ ვისურვოთ“⁵.

ეს ნიშნავს, რომ ჭეშმარიტი თავისუფლება სხვისგან ნაბოძები რამ კი არაა, შინაგანად ნაკარნახევი საკუთარი ნებისა და რწმენისაგან. შინაგანად თავისუფალი ადამიანი ნამდვილად თავისუფალი ადამიანია. აქედან ისიც გამოდის, რომ მოძალადე, ვინც სხვის თავისუფლებას ხელჰყოფს, სხვა ჩაგრავს აშკარად თუ ფარულად, ფაქტობრივად თავისუფალი არაა. ესაა თავისუფლება მაღალი აზრით. თავისუფლება ინდივიდთა და ხალხთა განსაკუთრებული მაღალი მდგომარეობაა. ამიტომაც არის ისტორია სულფასოვანი თავისუფლებისათვის ბრძოლის ისტორია, რაც დღემდე არ დასრულებულა.

მეოთხე, დემოკრატია. მარტივი გაგებით განიხილავენ ხალხის მმართველობას სხვადასხვა წესით. არსებობს დავა დემოკრატიის შესაძლებლობის შესახებ. აბა, როგორ შეიძლება ხალხი მართავდეს ქვეყანას? მართალია, ადამიანები ასე თუ ისე მართავენ თავიანთ ქვეყას, ცხოვრებას, მაგრამ საზოგადოება ადამიანების დიდი კრებულებაა, რომელთაც ათასგვარი შეხედულებები, მიზნები, მისწრაფებები, მენტალიტეტი, ინტელექტუალური მონაცემები და სხვ. ახასიათებთ. ამიტომ როგორ უნდა მოხდეს საერთო ნების გამოხატვა და განხორციელება? ი. შუმპეტერი, მაგალითად, თვლის, რომ დემოკრატიის მეშვეობით ხალხის ნების გამოხატვის შესაძლებლობა ნაკლებად არსებობს⁶. ამგვარ აზრს გამოსთქვამს მ. ვებერიც⁷. მაშასადამე, ხალხის მმართველობა პირდაპირი გაგებით არ არსებობს და იგი პირობითია. თითქმის დემოკრატიის რეალიზაციის საშუალება არჩევნები. მაგრამ არჩევნები არაა გამოსადეგი იმისათვის, რომ ყველაზე ღირსეულნი მოხვდნენ ხელისუფლებებში. ფ. შილერის აზრით, არჩევნების დროს ხმები უნდა აიწონოს და არა დაითვალოს, თუმცა ღიად რჩება საკითხი, თუ როგორ? ხელისუფლებაში მყოფი ჯერჯერობით ნაკლებად ახასიათებთ საუკეთესო თვისებები – ხალხის პატივისცემა, მათ წინაშე პასუხისმგებლობა, ხალხის საქმისთვის თავდადება, პატრიოტიზმი, ხალხის გვერდით დგომა და სხვ. მათ ხშირად თავიანთი პირადი მატერიალური კეთილდღეობისა და პრესტიჟის, ძალაუფლების მიზნები უფრო აწუხებთ, ვიდრე საერთო კეთილ-

4 ვგულისხმობთ, მაგალითად, საერთაშორისო მასშტაბით აღიარებულ ე. გიდენსის, ქ. კალჰუნის, დ. ლათის, ს. კლერის და სხვ. სახელმძღვანელოებს, მ. ფრიდმენის ნაშრომს „კაპიტალიზმი და თავისუფლება“ და ა.შ.

5 შ. მონტესკიე, კანთა გონი. თრგმანი ფრანგ. თბ., 1994, გვ. 180.

6 Schumpeter J. Capitalism, Socialism and Democracy. 1976.

7 Veber M. Economy and Society. An outline of Intensive Society. 1978

დღეობა და ხალხის სამსახურში დგომა. ამასთან მათი ინტელექტუალური რესურსი, ზნეობრივთან ერთად, არასაკმარისია ქვეყნის საქმეების საუკეთესო გზით წარმართვისათვის. მაშასადამე, არც დემოკრატიის საკითხია მარტივი. იგი არაა ჯერ-ჯერობით საუკეთესო და სასურველი სახელმწიფო მმართველობის სრული გარანტი.

ასევე გასარკვევია დემოკრატიის არსებობის საფუძველი. იგი კარგად არაა გარკვეული. ჰგონიათ ამისთვის სურვილი საკმარისია. მთავარია იმის გაცნობიერება, რომ ნამდვილი, სრულფასოვანი დემოკრატია ორ რამეს უნდა ემყარებოდეს: ჯერ ერთი, საერთო კულტურულ და ინტელექტუალურ დონეს და, მეორე, საკუთრების დემოკრატიულ, თანამფლობელობით ფორმას, რომელმაც შეიძლება უზრუნველყოს ადამიანთა დამოუკიდებელი მოქმედება. ყოველგვარ პირობებში, კერძოდ, გაუნათლებელთა და არაფრისმქონეთა დემოკრატია ფიქციაა. ამას ყურდღება არ ექცევა და ყველა თითქმის დემოკრატიისაკენ მიისწრაფის, იღებენ კი სუროგატს.

მესუთე. მშვენიერების, ანუ ცხოვრების ესთეტიზაციის როგორც მეტაფასეულობის შესახებ აქ შეიძლება მოკლედ აღინიშნოს შემდეგი. შემთხვევითი არაა, რომ ადამიანები უძველესი დროიდან მიისწრაფოდნენ სილამაზისაკენ თავის გარშემო და ამას თვლიდნენ სიამოვნების, კეთილშობილების, ბედნიერების ერთ-ერთ გამოხატვად და წყაროდ. მშვენიერებისაკენ ლტოლვა ადამიანის არსების კომპონენტია. ცხოვრების მთელი გარემოს ესთეტიზაცია მრავალი ფორმით ვლინდება. ის ამდიდრებს და ამალავს ცხოვრების შინაარსს. ჩვენ აქ გვინდა ხაზი გავუსვათ ადამიანთა ესთეტიკურ მოთხოვნებს სოციალური ურთიერთობათა მიმართ. აბა, წარმოვიდგინოთ მხაგრელებად და ჩაგრულებად დაყოფილი, ერთმანეთს დაპირისპირებულ ადამიანთა საზოგადოება. განა ის სიმახინჯედი, უფერულ და დაბალი შინაარსის საზოგადოებად არ მოგვეჩვენება? ცხოვრების ესთეტიზაციის სოციალურ-ურთიერთობითი მხარე დღევანდელ სინამდვილეში ყურადღების გარეშეა დატოვებული, რაც გაუმართლებელია.

მართებული იქნება განხილვის საგანზე სრული წარმოდგენისათვის ვიმსჯელოთ ფასეულობათა ანტიპოდებზე, რომელთაც შეიძლება ანტიფასეულობები ვუწოდოთ. კერძოდ, ესაა: უგუნური, ბოროტი ადამიანი, სიდუხჭირე, უზნეობა, უსამართლობა, არათავისუფლება, დიქტატურა, სიმახინჯე და სხვ.

მხოლოდ გარკვეული მეტაფასეულობები შეიძლება არსებობდნენ ანტიფასეულობათა, ბოროტებათა წყაროდ, მაგალითად, ადამიანთა უნარები, მატერიალური საგნები – იარაღი და სხვ. მხოლოდ გაყალბებული მეტაფასეულობები შეიძლება გახ-

დეს ანტიფასეულობათა წარმოშობის მიზეზად, მაგალითად, საზღვრებს გადასული თავისუფლება – ანარქიად, ქოსად, აღვირაზხნილობად, უთავბოლო დემოკრატია – დიქტატურად (როგორც ამას აღნიშნავდა ჯერ კიდევ პლატონი), ადათ-ჩვევების, მორალის ნორმის ზედმეტად ჩაჭიდება (კონსერვატიზმი) – პროგრესის მუხრუჭად (კერძოდ, ჩადრის ტარება ზოგიერთ ხალხში, ქალების უფლება-თა ტრადიციული შეზღუდვა (ჰენდერული პრობლემა და სხვ.). ცოდნა, მეცნიერების მიღწევები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ადამიანთა საზიანოდ (მოსასპობად), სიმდიდრე და მასზე დამყარებული ძალაუფლება – ადამიანთა ჩაგვრისათვის, უსამართლოდ გამდიდრებისთვის და ა.შ.

ფასეულობათა შემდეგი ნიშანია ის, რომ ისინი ურთიერთდაკავშირებულია, ერთის არსებობა მეორეს განაპირობებს. ისინი ერთმანეთს ავსებენ და ამძლიერებენ, თუმცა თანაფარდობა შეიძლება დაირღვეს კიდევ. საგულისხმო მომენტია ფასეულობათა გაყალბების, ავის სიკეთედ წარმოჩენის, შენიღბვის შესაძლებლობა. არაიშვიათია, მაგალითად, ე.წ. კანონიერ ქურდთა კულტის, ფულის კულტის, არსებობა, სქესთა შიგნით ქორწინების დაშვება მორალად, ქალთა და ბავშვთა მიმართ სისასტიკის გამართლებულად გამოცხადება, მომხვეჭელთა პატივცემად, ადამიანთა მეტისმეტი უთანასწორობის სამართლიანობად წარმოდგენა, დაქირავებული შრომის თავისუფალ შრომად მიჩნევა, არჩევნების გაყალბებასთან შერიგება, პორნოგრაფიის დაშვება მეწარმეობრივ თავისუფლების შირმით და ა.შ. რის მომსწრენი ვართ.

საკაცობრიო ფასეულობები არსებობენ არა ზოგადი სახით, როგორც მათზე ხშირად მსჯელობენ, არამედ რაღაც დონეზე, ხარისხით. არ შეიძლება მხოლოდ ზოგადი მსჯელობა, მაგალითად, სამართლიანობაზე, თავისუფლება, დემოკრატიაზე, საგულისხმოა, თუ რა დონეზე, რა ზომით არსებობს ისინი რეალობაში. სწორედ მეტაფასეულობების ზომით, დონით განისაზღვრება საზოგადოების, კაცობრიობის განვითარების ხარისხი, ცივილიზებულობის, ჰუმანიზაციის დონე. ამასთან განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა ფასეულობათა განაწილების ასპექტი. სწორედ ეს მიგვაჩნია ერთ-ერთ გადამწყვეტ მომენტად საზოგადოების ცხოვრების წესის, კეთილდღეობის, პერსპექტივის შეფასებისას.

ზემოთ განხილულ საფუძველზე შეიძლება გადავიდეთ გლობალური ტენდენციებისა და ახალი მოდერნიზაციის საკითხზე.

კაცობრიობის მეგვიდრეობა და ახალი მოდერნიზაციის გარდუვალობა

აქ გვინდა ზემოთ აღნიშნული მეთოდოლოგიის გამოყენებით დავასაბუთოთ, თუ რატომ დგას

კაცობრიობა ძირეული ცვლილებების, ახალი მოდერნიზაციის აუცილებლობის წინაშე რთული და წინააღმდეგობრივი მექანიზმების გამო.

ყველამ კარგად ვიცით, თუ რა წინააღმდეგობრივი და მძიმე ისტორია გამოიარეს კაცობრიობამ, ცალკეულმა ხალხებმა. ესაა დიდი მექანიზმები, საგნობრივ, სულიერ და სოციალურ ფასეულობათა და ანტიფასეულობათა დაგროვების ეპოქები. ისინი განაპირობებდა ცვლილებებს საზოგადოების ცხოვრებაში როგორც გაუმჯობესებისკენ, პროგრესისკენ, ისე რეგრესისაკენ. ერთი მხრივ, ისტორია სიამაყისა და აღტაცების მომგვრელია ადამიანის ინტელექტის მეტად შთაბეჭედავი მიღწევებით, გამორჩეულ შემოქმედთა და მშრომელთა მიერ შექმნილი მატერიალური და სულიერი სიმდიდრით, მეორე მხრივ, შემზარავი და სირცხვილის გრძნობის აღმძვრელია ადამიანთა თაობების ბოროტი და არასწორი მოქმედებების გამო თავიანთივე თავისა და ერთმანეთის წინააღმდეგ, რომლებიც ანგრევდა, სპობდა, ანადგურებდა, წინსვლის გზას უკეტავდა ხალხებსა და კაცობრიობას. მათზე დიდი განმარტებები არაა საჭირო. მე მხოლოდ გავიხსენებთ ზოგიერთ საკითხს.

შთაბეჭედავი ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი განვითარების და მისი პროდუქტის, კაცობრიობის დიდი წარმომადგენლების უკვდავი ქმნილებების მეცნიერების, გამოგონებლობის უზარმაზარი მიღწევების წყალობით მუდმივად მდიდრდებოდა ადამიანთა თაობები მატერიალურად და სულიერად. დიდ გასაქანს იღებდა ტექნიკური და ეკონომიკური განვითარება, განსაკუთრებით ინდუსტრიული ეპოქიდან მოყოლებული. ამ მიღწევებმა გარდაქმნა წარმოება, კულტურა, ყოფა-ცხოვრება, თვით ადამიანთა ფსიქიკა, მენტალიტეტი. ინდუსტრიულმა და ინფორმაციულმა რევოლუციებმა ნახტომისებურად შეცვალა კაცობრიობის ყოფა. მატერიალური დოვლათის წილური წარმოება ცივილიზაციის დასაწყისთან შედარებით ერთ მცხოვრებზე კოლოსალურად გაიზარდა და ამჟამად აღნიშნულ დონეს აღემატება მსოფლიოში საშუალოდ 34-ჯერ, განვითარებული ქვეყნებისა – 96-ჯერ, მაღალგანვითარებულებისა – 180 -ჯერ⁸. მრავალჯერ უფრო მეტია დაგროვილი სიმდიდრის მოცულობა.

სატრანსპორტო საშუალებათა მაქსიმალური

⁸ ჩვენი მიახლოებითი გაანგარიშება, რომელიც ეყრდნობა გაეროსა და მსოფლიო ბანკის მონაცემებს. Доклад о развитии человека за 2010. М., С. 143-155 ცივილიზაციის დასაბამის დონის მაჩვენებლად ჩვენ ვიღებთ საარსებოდ აუცილებელ მინიმალური ოდენობას, როგორც ამჟამად გააჩნიათ ადამიანებს ყველაზე ჩამორჩენილ ქვეყნებში, ისტორიულ წარსულში დარჩენილებში.

სიჩქარე ფანტასტიკურად გაიზარდა. იქმნებოდა სრულიად ახალი კავშირგაბმულობის საშუალებები, რამაც მიგვიყვანა ინტერნეტამდე, ტელეკომუნიკაციის სხვა თანამედროვე საშუალებებამდე, რომელთა შესაძლებლობები ჩვეულებრივი წარმოსახვის საზღვრებს სცილდება. ადამიანთა სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა ცხოვრების პირობების გაუმჯობესების, სამედიცინო მომსახურების დონის მკვეთრი ამაღლების შედეგად გაიზარდა 30-351 წლიდან ისტორიის დასაწყისში საშუალოდ მსოფლიოში 69,3 წლამდე, მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში – 80,3 წლამდე, ტექნიკურ საშუალებათა განვითარებით შრომის მწარმოებლობა საშუალოდ მსოფლიოში - 30-ჯერ, მაღალ განვითარებულ ქვეყნებში – 140-160 -ჯერ. დოვლათისა და მომსახურების სახეობათა რაოდენობა მოლიონებს აღწევს, ადრინდელი ათობით სახეობის ნაცვლად. აქ მხოლოდ ცალკეული მცირე მაგალითებით მივანიშნეთ კაცობრიობის უდიდეს პროგრესზე არამატერიალურ და მატერიალურ დოვლათთა ზრდაში.

საზოგადოების მნიშვნელოვანი პროგრესი აისახა დიდ ცვლილებებზე, ნახტომებზე სოციალურ ურთიერთობებში. არ შეიძლება არ ითქვას **საერთო ზნეობრივ პროგრესზე**. ადამიანებმა ძირითადად თავი დააღწიეს ერთმანეთისადმი უმოწყალო სასტიკი, არაადამიანური მოპყრობის გავრცელებულ პრაქტიკას, გაქრა სასჯელების უსასტიკესი ფორმები; ადამიანები მთლიანობაში ამაღლდნენ ტოლერანტობის, მიმტევებლობის, ბოროტმოქმედებათა პრევენციისა და აღკვეთის ჰუმანური საშუალებების გამოყენების დონემდე; ადამიანებმა საერთოდ გამოიარეს გზა მონობიდან, ყმობიდან, სრული სოციალური ჩაგვრიდან უფრო ნაკლებ ჩაგვრამდე და უშუალო მძიმე ჩაგვრის მოსპობამდე, სრულიად შეზღუდული და ნაწილობრივი თავისუფლებიდან გარკვეულად ფართო თავისუფლებამდე, დესპოტიზმისა და დიქტატურის სხვადასხვა ფორმებიდან შეზღუდული ფორმებამდე და შედარებით ფართო დემოკრატიამდე. კულტურა შეზღუდულობიდან და პრიმიტიული დონიდან ამაღლდა მასობრივ, ადამიანთა ფართო მასისათვის მისაწვდომ მრავალფეროვან ფორმებამდე. ესთეტიზაცია მასობრივად დაეტყო ადამიანთა საარსებო საშუალებებს, საგნებს, სამუშაო ადგილს, საცხოვრებელ გარემოს. . .

ყოველივე ეს უეჭველია დიდი პროგრესია ადამიანთა ცხოვრებაში, რაც მომავალი განვითარებისა და ოპტიმიზმის საფუძველია. ეს ხდებოდა მკვეთრი შემობრუნებების, ნახტომების გზით, რასაც გლობალური მოდერნიზაცია შეიძლება ვუწოდოთ. ყოველივე ეს ადამიანის განვითარების, საკაცობრიო ფასეულობათა მარაგის ზრდის კანონის მოქმედების შედეგია.

მაგრამ არსებობს ისტორიის მეორე მხარე, ისტორიის მძიმე ვერდიქტი კაცობრიობისათვის, რომელიც ამუშავებს და დაბრკოლება ხდება ადამიანთა ცხოვრებისა და ბედნიერებისათვის. ცივილიზაციას, განვითარებას ახლავს უარყოფითი (ნეგატიური) შედეგები, ნეგატიური მხარეც ვითარდება და ფართოვდება. განვითარების შედეგებს თავისავე სასარგებლოდ ან საზიანოდ, უფრო სხვების საზიანოდ იყენებს ადამიანთა გარკვეული ნაწილი, რაც მთელი საზოგადოების, კაცობრიობის ცხოვრებაზე საზიანოდ აისახება.

ფაქტია, რომ ნეგატიურმა მოვლენებმა მეტად დიდი მასშტაბები მიიღო. როგორც ჟ.ჟ. რუსო და ბევრი სხვა მოაზროვნე აღნიშნავს, ცივილიზაციის წარმოშობასთან დაკავშირებით ადამიანთა მიერ ზნეობრივი დარღვევების – ანგარების, სიხარბის, ქურდობის, სიყალბის, ღალატის, დაუნდობლობის, გარყვნილების, სისასტიკის, სიგრუსის და სხვ. ზოროტეობათა ფართოდ გავრცელება. განა არ ამახინჯებს ისტორიას, კაცობრიობის ცხოვრებას ის სამინელებანი, რასაც ადამიანები სჩადიოდნენ სხვებისა და თავისივე თავის მიმართ და რასაც დღემდე ვერ მოვლო ბოლო? ისინი ხომ საფრთხეს უქმნის კაცობრიობას?

ადამიანთა სამარცხვინო და საზარელ მოქმედებათა შორის პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს მათ მიერ ერთმანეთის ხოცვა სხვადასხვა ფორმით. განსაკუთრებით ეს ეხება სახელმწიფოთა შორის ომებს, შინა და სამოქალაქო კონფლიქტებს, სისხლიან რევოლუციებს. ამგვარ ომებში დასაბამიდან მოყოლებული დაღუპულია ასობით მილიონი ადამიანი, მათ შორის მეოცე საუკუნეში ას მილიონზე მეტი. ომებში დანგრეული და მოსპობილია კაცობრიობის მიერ შექმნილი მატერიალური და კულტურული სიმდიდრის დიდი ნაწილი. ომები და ადამიანთა შორის კონფლიქტები წარმოიშვება არა ობიექტურ, არამედ სუბიექტურ ნიადაგზე, პოლიტიკოსთა არასწორი აზროვნების, ინტერესებისა და მოქმედებების შედეგად. ობიექტურად ხალხებს არაფერი აქვთ ომით გასაყოფი. ომები ყოველთვის მთავრდება სავალალო შედეგით ორივე მხარისათვის – დამარცხებულისა და გამარჯვებულისათვის – უდიდესი ადამიანური, მატერიალური და სოციალური დანაკარგებით, ასევე მშვიდობის გარდაუვლი აღდგენით. სხვანაირად როგორ უნდა შევაფასოთ ისინი, თუ არა უგუნურობა, რომელებიც ისეთ პოლიტიკოსთა სინდისზეა, რომელებიც ომებს აჩაღებენ ამბიციური ეკონომიკური, პოლიტიკური, რელიგიური და სხვ. მიზნებით და ადამიანებს საზარებად ხორცად ხდიან. სამწუხაროდ, ომები და სამხედრო სამარცხვინო ავანტიურები დღესაც გრძელდება. ომისათვის მზადყოფნას, ადამიანთა და სიმდიდრის განადგურებისათვის მზაობას ხმარდება მსოფლიო მთლიანი

პროდუქტის (წლიური დოვლათის) თითქმის 2% (ერთ ტრილიონზე მეტი დოლარი). გამორჩეულად მაღალმწარმოებლურ ადამიანთა – სამხედრო კონტინენტის ენერგია და შრომა. ყოველივე ეს კოლოსალური დანაკარგია. აურაცხელია საყოფაცხოვრებო ნიადაგზე დახოცილი ადამიანების რიცხვიც. არ არის ეს ადრინდელი და თანამედროვე ადამიანის მორალური სახის დიდ შავი ლაქა და ურიცხვ უბედურებათა კასკადი? აი, ამას აკეთებდა და აკეთებს **homo sapiens** -ი – თითქმის გონიერი არსება!

ასევე ამძიმებს კაცობრიობის ისტორიას დღემდე შემორჩენილი ადამიანის მიერ ადამიანის ჩაგვრა, ექსპლუატაცია, დაჯახნა, მორალური დამცირება, უფლებებისა და თავისუფლების შეზღუდვა, უსამართლობის არსებობა. მას ძლიერი უმცირესობა სჩადის უმრავლესობის მიმართ აშკარად თუ შენიღბულად, უხეშად თუ ფარისევლურად. ამ ფაქტის დასადასტურებლად, ალბათ მწუხარებით სასტიკი რეალობის გამო, ყველასათვის გასაგონად კაცობრიობას პირში ახლიდა ფ. ნიცშე: **სუსტები შექმნილია ძლიერების შესაჭმელად.**

ცივილიზაციასთან ერთად გაჩნდა სოციალური უსამართლობა. იგი, ერთი მხრივ, გარკვეულად რბილდებოდა პროგრესის კვალობაზე, მაგრამ, მეორე მხრივ, მასშტაბებს ზრდიდა საზოგადოების რიცხოვრივი მატების კვალობაზე, მწვავედებოდა კულტურისა და ცნობიერების ამაღლების შედეგად. მას ადამიანთა მოდგმამ დღემდე ვერ მოუღო ბოლო.

გარკვეულ კუთხით (მიმართულებით) ზნეობრივი რეგრესის ფაქტია ის, რომ გაიზარდა ზნეობრივი ნორმების დარღვევის მასშტაბები, გავრცელდა საზარელი ფორმები. კრიმინალური საქმიანობა, რომლებიც ზოგჯერ სიბოროტად დაკავშირებული, ტერორიზმი და მათში ჩართული ადამიანების რიცხვი. კრიმინალთა მიერ განვითარების შედეგების ზოროტი მიზნებით გამოყენება ისტორიის ნეგატიურ მხარეს უნდა მივაკუთვნოთ. ესეც ერთი საფრთხეა კაცობრიობისათვის.

განვითარებისა და ცივილიზაციის კიდევ ერთ დიდ უკუღმართობას წარმოადგენს დედა-ბუნებისადმი დაუნდობელი მოპყრობა. ადამიანები თავიანთი ხარბი ინტერესების დასაკმაყოფილებლად ბუნების უსასტიკესი ექსპლუატაციას კი არ ამცირებენ, უკიდურეს საფრთხედე მიჰყავთ იგი. დღეისათვის, მაგალითად, ე.წ. გლობალური დათბობის გამო ხომ საფრთხე ემუქრება კაცობრიობას. მაგრამ ეს ადამიანთა მიერ ბუნების გაფუჭების მხოლოდ ერთი მაგალითია.

კოსმოსის ათვისებით დაკავებულმა ადამიანებმა თვით დედამიწაზე ვერ გადაწყვიტეს საარსებო საშუალებათა წარმოების, ავადმყოფობათა დაძლევის მწვავე პრობლემები. არსებული ტექნოლოგიები იძლევა, მაგალითად, მსოფლიოს ნორმა-

ლური კვებისათვის საჭირო პროდუქტების მხოლოდ ისეთ რაოდენობას, რომელიც შიმშილის პირას ტოვებს კაცობრიობის მესამედზე მეტს. ისინი ვერ უზრუნველყოფს კვების პროდუქტთა სათანადო ხარისხს, ეკოლოგიურ სისუფთავეს, ანგრევს ბუნებას. მეცნიერება ვერ ერევა მრავალ დაავადებას, მათ შორის ფართოდ გავრცელებულ გრიპსაც. ადამიანთა უდიდეს ნაწილს არა აქვს საკმარისი საკვები პროდუქტები, ხარსხიანი წყალი, სანიტარულ-ჰიგიენური პირობები, ბინები, გათბობა და ა.შ.

მსოფლიოში მძვინვარებს **სიღარიბე, რომლის მიზეზია არა მარტო ადამიანთა სიზარმაცე, შრომისადმი სიძულვილი, რაც საკმაოდ გავრცელებულია თვით შრომის სიმძიმის, რუტინულობის, არამეოქმედებითი, არასანტერესო ხასიათის გამო, ასევე ქვეყნების დაბალი ეკონომიკური განვითარება დოვლათის წარმოების უკმარობა, არამედ დოვლათის არასამართლიანი განაწილება ქვეყნებსა და საზოგადოების წევრებს შორის.**

აქ მხოლოდ რამდენიმეს ფაქტს დავასახელებ საილუსტრაციოდ. მოსახლეობის 1%-ზე მსოფლიოში მოდის აქტივების (ქონება, ფული, ფასიანი ქაღალდები) 40%; მდიდარი 10%-ის ხელშია აქტივების 85%. მოსახლეობის უღარიბესი ნახევარი ფლობს მხოლოდ 1%-ს. მსოფლიოს მოსახლეობის თითქმის ნახევარს (3 მლრდ ადამიანს) დღეში აქვს 2,5 დოლ შემოსავალი, ხოლო მოსახლეობის 80% ცხოვრობს დღეში 10 დოლარზე ნაკლები შემოსავლით⁹. 450 მლნ ახალგაზრდა ცხოვრობს დღეში 2 დოლარზე ნაკლები შემოსავლით. სასკოლო ასაკის 113 მლნ ბავშვი არ დადის სკოლაში, 130 მლნ წერა-კითხვის უცოდინარია¹⁰. არსებული შეფასების მიხედვით, მსოფლიოში ითვლება 27 მლნ მონის მდგომარეობაში მყოფი ადამიანი. ყოველწლიურად 13 წლამდე ასაკის 1,2 მლნ გოგონა იყიდება უმთავრესად აზიიდან და აღმოსავლეთ ევროპიდან. 1 მლნ-მდე ბავშვი განიცდის ექსპლუატაციას სექს-ინდუსტრიაში, რასაც მილიარდობით შემოსავალი მოაქვს მისი ორგანიზატორებისათვის. შეიარაღებულ კონფლიქტებში 30-ზე მეტ ქვეყანაში ჩართულია 8 წელზე ზევით ასაკის 300 ათასი ბავშვი. შრომის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით, მძიმე პირობებში ექსპლუატაციას განიცდის 246 მლნ ბავშვი¹¹. მსოფლიოში 200-ზე მეტი ქვეყნიდან მხოლოდ 39 მიეკუთვნება საშუალოზე მაღალი შემოსავლების მქონეთა რიცხვს.

9 Washington Profile. WWW. Guardian co. U k /money/2006

10 Хроника ООН, Т. XLII. № 3, сентябрь. IX-XI . 2005. С 68,.

11 Хроника ООН, Т. XLII. № 3, сентябрь. IX-XI . 2005. С 28,29.

სიმდიდრის განაწილების უთანაბრობა ღრმავდება. 1820 წელს უმდიდრეს და უღარიბეს მოსახლეობას შორის განსხვავება შემოსავლების მხრივ იყო 1:3, ჩვენს დროში იგი შეადგენს 1 : 72.¹²

ამ ცნობილ ფაქტებს იმიტომ ვასახელებ, რომ ვთქვა: ყოველივე ამას საფუძვლად უდევს ადამიანთა ინტელექტუალურ-კულტურული განვითარების, ცნობიერების, შეგნების არასაკმარისი დონე, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ურთიერთობათა არასრულყოფილება, თორემ მაღალი საყოველთაო ცივილიზაციის პირობებში ადამიანები ასე არ მოექცეოდნენ ერთმანეთის, ასეთი არ იქნებოდა კაცობრიობის ცხოვრება.

მიუხედავად გარკვეული პროგრესისა, ვერ ჩამოყალიბდა სამართლიან ეკონომიკურ ურთიერთობათა სისტემა და მექანიზმი ეკონომიკის ჰარმონიული განვითარებისათვის. გრძელდება ქაოსისა და ანარქიის ელემენტები ეკონომიკის ფუნქციონირებაში, რაც ნგრევითი ხასიათის დეპრესიებს, კრიზისებს იწვევს ეკონომიკის სექტორებსა და დარგებში, ქვეყნებში, ქვეყნების ჯგუფებსა და მსოფლიო ეკონომიკაში. ისინი პერიოდულად მეორდება და უზარმაზარ ზიანს აყენებს ქვეყნებსა და მსოფლიოს. მათი მოლოდინი განუწყვეტლივ არსებობს. ისინი სულ უფრო მეტ საფრთხეებს უქმნიან ქვეყნებსა და მსოფლიოს, რის მომსწრენი ჩვენ ვართ.

დოვლათის (სიმდიდრის) უკიდურესად უსამართლო განაწილება პირველ რიგში აზრკოლებს ადამიანთა შორის მეტისმეტი სოციალური უთანასწორობის, სიღარიბის დამღევეს და დიდ ბოროტებად წარმოგვიდგება, რაც დღემდე ვერ მოისპო. ეს აგრეთვე იწვევს მეტად უარყოფით შედეგს ცალკეულ ადამანთა ხელში უზარმაზარი ეკონომიკური ძალაუფლების თავმოყრის გამო. ამ უკანასკნელს მოსდევს კაპიტალის ბატონობა საზოგადოებაზე, პოლიტიკაზე, კულტურაზე.

საზოგადოებრივი მორალის დეგრადაცია, სიმდიდრის, ფულის გაბატონება ყველა სფეროში, ზედმეტი კომერციალიზაცია, ბუნების განადგურება და ა.შ.

მახინჯი ეკონომიკური მექანიზმის მეშვეობით შემოსავლების უსამართლო, უთანასწორო განაწილება საფუძველს ურყევს დემოკრატიათა, ადამიანთა ნების თავისუფალ გამოხატვას, პოლიტიკას უქვემდებარებს ეკონომიკურ ძალას. საკუთრებას მოწყვეტილი, სხვაზე დამოკიდებული და უმუშევარი ადამიანები ვერ იქნებიან თავიანთი ნების გამოხატველი ან სულაც ინდიფერენტულნი ხდებიან პოლიტიკის მიმართ, რაც არაიშვიათად იგრძნობა.

კაცობრიობამ ვერ შესძლო სამართლიანობის,

12 ООН Доклад о развитии Человека. 2000. GC. 6.

თვისუფლებისა და დემოკრატიის სრულფასოვანი ფორმების ჩამოყალიბება, საამისოდ სათანადო ბაზის შექმნა. ადამიანთა დიდი ნაწილი კვლავ მოკლებულია საკუთრებას – პიროვნული დამოუკიდებლობის, თავისუფლების, ასევე დემოკრატიის რეალურ საფუძველს. საკუთრების არადემოკრატიული ფორმა – ოლიგარქიული საკუთრება ხელს უშლის დეცენტრალიზაციასა და ნამდვილ თავისუფლებას, ადამიანთა მიერ თავიანთი ნების სრულად გამოხატვას. როგორც პოლ სამუელსონი აღნიშნავს, სამართლიანობა და თავისუფლება დემოკრატიის ლამაზ სიტყვებად რჩება. დეკლარირებული მაღალი ფასეულობის უკან არის არასრული ან სუროგატული ფასეულობები. დაქირავებული შრომის არსებობა ზღუდავს პიროვნების თავისუფლებას. ძნელი არაა მივხედეთ, რომ არ შეიძლება დაქირავებულმა ადამიანმა სრული თავისუფლება იგრძნოს, იგი დამქირავებლის ნების შემსრულებელია. ამ ფაქტის უარყოფა რეალობის უარყოფის ტოლფასია. ბუნებრივია, რომ მეტისმეტად მდიდარი სუბიექტები თავის პოლიტიკურ ნებას, ეკონომიკური ქვეყნის ნორმებს, კულტურას, ცხოვრების წესს საერთოდ, თავს ახვევს მთელ საზოგადოებას. სადღესოდ სამართლიანობა, თავისუფლება, დემოკრატია არასრულყოფილი, კოჭლია. მულტინაციონალური კაპიტალი, ორგანიზაციები, სახელმწიფოთა მთავრობები ხშირად შეთანხმებით მოქმედებენ საერთო მიზნების მისაღწევად, რაც სრულად არ შეესაბამება მთელი საზოგადოების ინტერესებს. ე.წ. დემოკრატიული წესებით არჩეულნი (თუმცა ხშირად გაყალბებით) სრულად ან საერთოდ არ გამოხატავენ ხალხის ნებას, სწავებიან მას და თავიანთ მიზნებს ახორციელებენ, გარკვეული წრეების გავლენის ქვეშ ექცევიან და მათ ლობირებენ. ეს ხდება დაინტერესებით ან არასაკმარისი პროფესიონალიზმის გამო.

ეკონომიკის, პოლიტიკის, კულტურის ინტერნაციონალიზაცია, გლობალიზაციის ტენდენცია, ზესახელმწიფოების გავლენა აერთგვაროვნებს მსოფლიოს, მოსპობით ემუქრება ეროვნულ კულტურებს, ტრადიციებს, ნიველირებას უკეთებს, ავიწროებს მათ, ზღუდავს ცალკეულ ხალხთა ენების გამოყენებას, თვითმყოფადობას, რაც აფერხებს კაცობრიობის ბუნებრივ ფუქციონირებასა და ცხოვრებას.

დიდი პრობლემების წინაშეა კაცობრიობა ცივილიზაციური, რელიგიური, კონტინენტალური, აღმოსავლეთისა და დასავლეთის, ჩრდილოეთისა და სამხრეთის დაპირისპირების გამო.

უზარმაზარი თავსატეხია ეკოლოგიური საფრთხის არსებობა, რომელსაც განვითარება და განსაკუთრებით მაღალგანვითარებული სახელმწიფოები ამწვავებენ, მიუხედავად გარკვეული ზომებისა მათ ასაცილებლად, რომლებიც სრულიად არასაკ-

მარისია.

ისტორიიდან გამოყოფილი ადამიანთა სიხარბე და ანგარება, უსაზღვრო მიდრეკილება მატერიალური სიმდიდრისაკენ, ზომიერების დაკარგვა ადამიანის ნაკლები სრულყოფილების, ცივილიზებულიობის არასაკმარისი დონედ გვევლინება და თანამედროვე სიმწელეთა, მწვავე პრობლემების ერთ-ერთ ძირითად მიზეზს წარმოადგენს.

2005 წლის დავოსის მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის მიერ კომპანია „გელაპისათვის“ შეკვეთილი გამოკვლევის პასუხების მიხედვით, რომელიც კომპანიის მტკიცებით 1,1 მლრდ ადამიანის აზრს გამოხატავს, ადამიანთა ნახევარის აზრით, მსოფლიო კატასტროფისაკენ მიექანება. გერმანიის, დიდი ბრიტანეთის, ამერიკის და სხვ. სახელმწიფოთა მოსახლეობის დიდ უმრავლესობას მიაჩნია, რომ მათი შვილები უარეს პირობებში იცხოვრებენ, ვიდრე თვით ისინი ცხოვრობენ.¹³

თანამედროვე მსოფლიო გახლართულია მრავალ მხრივ კრიზისში. შემაშფოთებელი მდგომარეობა მუქ ფერებში აისახა მეცნიერთა შრომებში. ცნობილი გერმანელი თეოლოგი და ფილოსოფოსი ჰანს კიუნგი აღნიშნავს: „... მსოფლიო წესრიგისა და ევროპის ერთობლივი სახლის ნაცვლად სუფევს მანამდე არგაგონილი მსოფლიო უწყესრიგობა.“ „თვითმიზნად ქცეულმა ეკონომიკურმა პროგრესმა ანტიჰუმანურ ნაყოფი გამოიღო მსოფლიო მასშტაბით.“¹⁴

მორალის გაუკუღმართებული გაგების ერთ-ერთი ნიმუშია ამერიკელი მწერლისა და ფილოსოფოსის აინ რენდის აზრი: „არაფერია იმაზე ამორალური, ვიდრე მოწოდებები მისტიკურ საერთო კეთილდღეობაზე.“ მორალის კრიზისის გამო შემოფოთებულია ამერიკელი პატრიკ ბიუკენენი: „ე.წ. ევოლუციური კათარზისი ქადაგებს ახალი რელიგიის ჩამოყალიბებას, რომლის მიხედვით თითოეულს ცხოვრების ყველა წესი თანასწორუფლებიანია. ფაქტობრივად ეს არის მორალის უარყოფა.“ „სექსისა და ჯაზის ეპოქის ტრანსფორმირება მოხდა სექსის, ნარკოტიკებისა და როკ-ენ-როლის ეპოქად“... „სადაც ქისაა, გულიც იქაა.“¹⁵

აშშ ყოფილი ვიცე-პრეზიდენტის ალბერ გორის აზრით, ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკური და ეკონომიკური სისტემა სადღესოდ იმდენად გაცვეთილი და ბოროტად გამოყენებული აღმოჩნდა, რომ ეროვნული განვითარების გონივრული უნარი არ არსებობს. კაპიტალიზმის მო-

13 გამოცემა „ბანკები და ფინანსები“, #138, 2007.

14 H. Kkiungi. Mmsofflio zneoba msofflio politikisaTvis da msofflio ekonomikisaTvis. Targmani germ. Tb., 1998. gv. 19 da 41.

15 Патрик Бюкенен. Смерть Запада. Перевод с англ. М., 2000. С.135, 137.

დელი ამოიწურა. მისი გამეორება ცივილიზაციას კრახამდე მიიყვანს¹⁶.

მსოფლიოში მთლიანად სუფევს სისტემური კრიზისი. ადამიანი კრიზისშია, რომელიც დაბნეულია, სწორ გზას ვერ პოულობს და, როგორც ნარკომანი თავდავიწყებას შხამებში, ისე ნუგემს კეთილდღეობის ძიებაში ეძიებს. არ შეიძლება არ დავეთანხმეთ გერმანელ მეცნიერს ულრიხ ბეკს, რომ თანამედროვე საზოგადოება რისკების წრეში მცხოვრები საზოგადოებაა¹⁷.

რისკები ყოველთვის იყო, მაგრამ დღევანდელია გამოირჩევა არსებობისათვის საშიში საყოველთაო რისკებით. ესეც აძლიერებს ღრმა მოდერნიზაციის აუცილებლობას.

ამრიგად, ცივილიზაცია, განვითარება ისტორიის გავლილ პერიოდებში მთელი ძალით არ ყოფილა ადამიანთა საყოველთაო კეთილდღეობის სამსახურში. იგი გამორჩევით უზრუნველყოფდა ადამიანთა ცალკეული ფენების კეთილდღეობასა და ზედნიერებას. ცივილიზაციის მიღწევებს უნდა მოვკლოთ ის ნეგატიური შედეგები, რაც მას თან ახლდა და ერთობ დიდია, მაშინ მოვიღებთ წმინდა პროგრესის პოზიტიური შედეგების, სიკეთის სიდიდეს.

მასასადამე, კაცობრიობამ ცხოვრების არც ისე სახარბიელო გზა გამოიარა. დღევანდელი მისი მდგომარეობა არ იძლევა კმაყოფილებისა და ოპტიმიზმის საფუძველს. ფაქტია, რომ არავითარ მაღალ ზნეობრივ დონესთან, სრულყოფილ სამართლიანობასთან, თავისუფლებასთან, დემოკრატიასთან, ცხოვრების მშვენიერებასთან, სიკეთის დომინირებასთან ჯერჯერობით თანამედროვე მსოფლიოში არა გვაქვს საქმე. ვიმყოფებით გზაზე, რომელმაც შეიძლება მიგვიყვანოს ან არ მიგვიყვანოს აქამდე. ესაა ისტორიის ვერდიქტი!

ასეთ პირობებში კაცობრიობა დგას საყოველთაო, ახალი გლობალური მოდერნიზაციის, განახლების, ცხოვრების წესის, მოდელის ცვლილების გამოწვევის წინაშე.

მომავალი მოდერნიზაცია ცხოვრების ახალი მოდელისათვის

მოდერნიზაცია, ძირეული ცვლილებები ცხოვრებაში, ახალ საფეხურზე გადასვლა ისტორიის დამახასიათებელი ნიშანია და პროგრესის პირობაა საერთოდ. ამჯერად მსჯელობა ეხება ახალ, ღრმა შემობრუნებას კაცობრიობის ისტორიაში, რომელმაც ძირეულად უნდა შეცვალოს ცხოვრება პლანეტაზე, გახადოს ის ჰუმანური, ადამიანის არსების

ადეკვატური. ამგვარ მოდერნიზაციაში ჩვენ არ ვგულისხმობთ იმას, რასაც პოსტმოდერნს, პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებას, ინფორმაციულ, ქსელურ საზოგადოებას და სხვ უწოდებენ და რაც გადმოცემულია დ. ბელის, ე. ტოფლერის, ე. კასტელის, ფ. ფუკუიამას და სხვ. ნაშრომებში¹⁸. ისინი ძირითადად ტექნოლოგიურ და ნაწილობრივ სოციალურ ძვრებს ეხება. ახალმა მოდერნიზაციამ კი ტექნოლოგიურ გადატრიალებებთან ერთად, რომელმაც უნდა გაზარდოს დოვლათი და მისი ხარისხი, შრომის ნაყოფიერება, უნდა გაზარდოს საზოგადოება და მისი ცხოვრება იმ მანკიერებათაგან, რომლებზეც ზემოთ იყო მსჯელობა და რომლებიც ადამიანთა არსებობას უკარგავს თავის პირველსაწყისში ჩადებულ არსსა და აზრს. ძირეული ცვლილებების აუცილებლობა, თუმცა არასრულად, მაგრამ ასე თუ ისე გაგნობიერებულია პროგრესული აზრის მიერ. ეს გამოიხატა კიდევ მსოფლიო სახელმწიფოთა მეთაურების რიოდე პანეირის 1992 წლის დოკუმენტში, რომელშიც არნიშნულია: „გზა, რომლითაც თავის კეთილდღეობასთან მივიდნენ განვითარებული ქვეყნები, მიუღებელია კაცობრიობისათვის“¹⁹. ეს იყო გზა მნიშვნელოვანწილად სხვის ხარჯზე კეთილდღეობის მიღწევისა საერთო-საკაცობრიო ინტერესების გაუთვალისწინებლად.

3. კიუნგი აღნიშნავს: აშშ-შიც თანდათან სულ უფრო მეტად გაიხმის ხმები, რომლებიც გვაფრთხილებენ, რომ დავძლიოთ ეგოიზმი, უკან დაბრუნება „მე“-ში (ხაზგასმა ჩვენია. გ.მ.) ... გაუმძღვრობა და ბირჟაზე გამეფებული კაპიტალისტური მენტალიტეტი, მდიდარი მენეჯერისათვის გაღებული საგანგებო პრემიები²⁰ საკმაოდ გავრცელებულ მოსაზრებას წარმოადგენს საზოგადოების გადასვლა პოსტსაბაზრო, პოსტკონომიკურ ეპოქაზე, ანუ ისეთზე, სადაც ბაზარი, მისი კანონები არ ბატონობს ადამიანებზე, საზოგადოების ცხოვრებაზე, მხოლოდ ასრულებს მომსახურე როლს. ელვინ ტოფლერი თვლის, რომ „მესამე ტალღა“ (პოსტინდუსტრიული ეპოქა) პირველად ისტორიაში ქმნის პოსტსაბაზრო ცივილიზაციას²¹ ... საკმაოდ ხშირად შეინიშნება „თავისთვის წარმოების“ შექმნა, სადაც დაქირავებული შრომის აუცილებლობა

18 იგულისხმება დ. ბელის „მომავალი პოსტინდუსტრიული საზოგადოება“; ე. ტოფლერის „მესამე ტალღა“, „მომავლის შოკი“, „ძალაუფლების მეტამორფოზები“, „რევოლუციური სიმდიდრე“; ე. კასტელის „ინფორმაციული ეპოქა“; ფ. ფუკუიამას „ისტორიის დასასრული და უკანასკნელი ადამიანი“, „ჩვენი პოსტადამიანური მომავალი“ და სხვ.

19 Журн. Экономика Украины, №6, 1993. С. 127

20 3. კიუნგი. მსოფლიო ზნეონა (პროექტი). თარგმანი გერმ. თბ., გვ. 34-35

21 Э. Тоффлер. Третья волна. М., 1999. Гл. 20

16 მისი წიგნიდან: „დედამიწა სასწორის თევზზე“, 1996.

17 Ulrich Beck. Riskgesellschaft. Auf dem weg in eine andere moderne. Frankfurt an Maine. 1986.

არ არსებობს“. ელვინ ტოფლერი განიხილავს რა ბაზრის ორბიტიდან საზოგადოების გამოსვლის გზებს, ასეთად მიაჩნია „ა“, ანუ ბაზრის ტიპიდან „ბ“ ტიპზე - „მწარმოებელი თავისთვის“ გადასვლა, ამ ტიპის თივთმომსხურების გაფართოება²².

პოსტსაბაზრო, პოსტკონომიკურ ეპოქას ეხება იან სხვა, მათ შორის რუსი ავტორები.

მაგრამ არც ზემოთ მსოფლიოს სახელმწიფოთა მეთაურების აღნიშნულ დოკუმენტში და არც დასახელებულ და სხვა თეორიულ გამოკვლევებში არაა საფუძვლიანად მოცემული, თუ როგორი უნდა იყოს განვითარების მომავალი გზა უფრო კონკრეტულად, თუ რა და როგორ უნდა შეიცვალოს. ჩვენ გვინდა აქ ჩვენი თვალსაზრისი მოკლედ ჩამოვყალიბოთ, რომელიც ზოგიერთებისთვის სადავო ან მიუღებელიც შეიძლება იყოს, მაგრამ ჩვენი დიდი ხნის ნაფქრალია და ჩვენს ღრმა რწმენას ასახავს.

ანთროპოცენტრული მიდგომის ფარგლებში, რომლის მიხედვით სოციუმში ყოველგვარი მოვლენისა და პროცესის ამოსავალ პუნქტად ვთვლით ადამიანს, ლოგიკურია ახალი მოდერნიზაციის საკვანძო მომენტად ჩაითვალოს თვით ადამიანის ძირეული ცვლილება. ცხადია, ეს ეხება მის თვისებებს, ცნობიერებას, მენტალიტეტს, ფასეულობით ორიენტაციას და არა ბიოლოგიურ მხარეს. აქ იგულისხმება საერთოდ ადამიანთა ინტელექტუალური განვითარების ნახტომი, მათ მიერ ჭეშმარიტებათა დაუფლება ადამიანის არსის, დანიშნულების, ადამიანურ ეკონომიკურ და სოციალურ ურთიერთობათა, ცხოვრების ადამიანური წესის, რა თქმა უნდა, გარემოსთან დამოკიდებულების შესახებ, ე.ი. მაღალი ცნობიერება საყოველთაო მასშტაბით, ამ ჭეშმარიტებათა გადაქცევა ადამიანთა მოქმედების ორიენტირად (ადამიანთა ნაწილისათვის – ელიტისათვის – ყოველივე ეს ამჟამად არსებობს, აუცილებელია ის საყოველთაო გახდეს). ე.ი., საკითხი ეხება საზოგადოებას, სადაც უდიდეს უმრავლესობას კარგი ადამიანები შეადგენენ²³.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ადამიანის ჯანმრთელობას, ფიზიკურ სიჯანსაღეს. ადამიანის ცნობიერების, მენტალიტეტის, ფიზიკური განვითარების ახალი დონე და ხარისხი უმთავრესი საფუძველი გახდება ადამიანის თანმდევი მანკიერებათა – ანგარების, სიხარბის, ზედმეტი მატერიალური ინტერესისა და ჭარბი სიმდიდრის დაგროვებისაკენ მიდრეკილების, ასევე სხვა ნეგატიური, ნამდვილად ადამიანური ქცევების ხელის

შემშლელი თვისებების დაძლევაში, რათა იგი სრულად შეესაბამებოდეს homo sapiens-ის სტატუსს. შევნიშნავთ, რომ ცივილიზებული საზოგადოება ამ მიზნით და არა ადამიანთა მოსპობის საშუალებათა წარმოების და ჯარების შენახვისათვის უნდა ხარჯავდეს შემოსავლების დიდ ნაწილს.

ადამიანის განვითარება, ზნეობრივი და ინტელექტუალური სრულყოფა, მაღალი ცნობიერება საზოგადოების ყველა პრობლემის გადაწყვეტის ამოსავალი პირობაა. ამით დაიძლევა მატერიალური და არამატერიალური დოვლათის დევიაციტი, ადამიანთა და ხალხებს შორის ურთიერთობათა ჰუმანიზაციის, საზოგადოების ჰარმონიული განვითარების, ეკოლოგიური საფრთხის თავიდან აცილების პრობლემები. ასეთი სრულყოფა, პროგრესული ცვლილებები სპონტანურად მიმდინარეობს, მაგრამ აუცილებელია მას ხელი შეეწყოს საზოგადოების მხრივ მიმზანძმარებული ღონისძიებებით.

ნათქვანი რომ შევაჯამოთ, ეს ცვლილებები უნდა გამოიხატოს შემდეგში.

ადამიანთა მიერ ჭეშმარიტების დაუფლების, ინტელექტუალური განვითარების მაღალ დონეში, საზოგადოებრივ და ბუნებრივ მოვლენათა ღრმა წვდომაში, საყოველთაო მასშტაბით, რაც მათი სწორი ქცევის პირობა გახდება. სწორად აზროვნება, მაღალი ცნობიერება და სწორად ცხოვრება საკვანძო მომენტია ადამიანური საზოგადოების ჩამოყალიბების გზაზე. ჯერ კიდევ პლატონი 25 საუკუნის წინ სვამდა ამ საკითხს. „როგორ უნდა ვიცხოვროთ სწორად?“. „როგორი ცხოვრება იმსახურებს უდიდეს მოწონებას?“ „რას ნიშნავს იგნორო სწორად?“²⁴ გასაკვირი ისაა, რომ თანამედროვე ადამიანის მიერ ხშირად არ იხმება ეს კითხვები და პასუხიც მასზე სათანადო არაა... დღეისათვის განსაკუთრებით და საარსებოდ აუცილებელია სწორად აზროვნება, ჭეშმარიტი ცოდნა ესაა და სწორად ცხოვრება. სწორედ ესაა კაცობრიობისა და ცალკეულ ხალხთა გადარჩენისა და პროგრესის მთავარი პირობა. სხვანაირად კატასტროფის საფრთხე დიდია.

უწინარესად მომავალი ცვლილებები უნდა გამოიხატოს წარმოების ტექნოლოგიების ისეთ ახალ ცვლილებაში, პროგრესში, რომლებიც უზრუნველყოფს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოებას, ბუნების დაზიანების გარეშე საზოგადოების ნორმალური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისათვის, შრომის შემსუბუქებას და შემოქმედებით ხასიათს, რაც მას გახდის მიმზიდველსა და საინტერესოს ყველასათვის და ამით ხელს შეუწყობს ადამიანთა დიდ მავილში სიზარმაცის დაძლევას, შრომას აქცევს სასიამოვნო პროცესად.

22 იქვე, გვ. 429-465.

23 როგორც ცნობილია, კარგ ადამიანს სანთლით ხელში დღისით, მზისით დაძებნა დოვგენე ათენის ქუჩებში. კარგი ადამიანის პრობლემას თანამედროვე ამერიკელი მეცნიერი ა. მასლოუ აყენებს წიგნში „ადამიანის ფსიქიკის შორეული საზღვრები“.

24 Платон. Соч. Т. 3. Ч. 2. С. 96.

ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს პრინციპად უნდა იქვე **ზომიერება, ზედმეტისაკენ მისწრაფების დაძლევა**. ეს უმნიშვნელოვანესი პირობაა, რომელიც ადამიანებს თავიდან ააცილებს მრავალ ცხოვრებისეულ პრობლემას და საზოგადოების ცხოვრებას გახდის სასიამოვნოსა და ლამაზს. უძველეს დროშიც ესმოდა ეს. მაგალითად, ფილოსოფოსი მენელემი ადამიანებს მოუწოდებდა: „არ უნდა სურვო ის, რაც საჭირო არაა ისურვო“²⁵. როცა არავინ არ ისურვებს და არ აიღებს იმას, რაც არ ეკუთვნის, ყველაფერი კარგად იქნება ადამიანთა ურთიერთობაში და საზოგადოების ცხოვრებაში საერთოდ. ეს ქართულ ანდაზაშიცაა გამოხატული: „რაც არ გერგება, არ შეგერგება.“ ამის მაგიერ ადამიანები იქცევიან პრინციპით: „აიღე, რასაც მისწვდები, რამდენსაც შეძლებ!“ „ფულს სუნი არ ასდის“.

უნდა მოხდეს ახლანდელ ეკონომიკურ და სოციალურ ურთიერთობათა კარდინალური ცვლილება, რის შედეგად მოისპობა ადამიანთა ვერტიკალური დამოკიდებულება ერთმანეთზე და მის ადგილს დაიკავებს ჰორიზონტალური ურთიერთობა, რომლის დროსაც არ იქნება შესაძლებელი ადამიანზე ძალადობა და ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვა ფარულად თუ აშკარად, რასაც აქამდე აქვს ადგილი. ამით დამკვიდრდება ადამიანთა ნამდვილი თავისუფლება, თვითმყოფლობა. თანამედროვე საზოგადოებრივი სისტემები, საბაზრო ურთიერთობები გარდამავალი ეტაპია, ნიადაგის მომზადებაა უფრო მაღალ სისტემაზე, ნამდვილად ადამიანურ ურთიერთობებსა და ცხოვრებაზე გადასვლ გზაზე.

თავის მხრივ, ეს ნიშნავს არსებულ საკუთრებით ურთიერთობათა ძირეულ გარდაქმნას, საკუთრების სამართლიანი ფორმების არსებობას, როცა საზოგადოების ყველა წევრი გახდება სიმდიდრის თანამესაკუთრე. თავი რომ დავანებოთ მარქსიზმს, ზოგიერთი უცხოელი მეცნიერი შესაძლებლად მიიჩნევს კერძო საკუთრების გაქრობას. მაგალითად, ე. ტოფლერი თვლის, რომ სიმდიდრის ზრდასთან ერთად საკუთრება გაქრება. პ. სამუელსონის აზრით, კი კერძო საკუთრება სულ უფრო ნაკლებად კერძო ხდება. ჩვენი აზრით, კერძო საკუთრების გაქრობა შეუძლებელი და არასასურველია, რამდენადაც საკუთრება პიროვნების აუცილებელი ატრიბუტია. მაგრამ კერძო საკუთრების მნიშვნელოვანი ცვლილება ფაქტია და ის გაღრმავდება. საკუთრება არ აქვს ცხოველს და არც სჭირდება. საუბარი შეიძლება იყოს ოლიგარქიული, არკუთენილი საკუთრების გაქრობაზე და არა შრომით საკუთრებაზე, საკუთრების ხასიათის ცვლი-

ლებაზე.

ამის საფუძველზე გადაწყდება დოვლათის (სიმდიდრის) სამართლიანი განაწილება, აღიკვეთება მისი დაუმსახურებლად მიღების შესაძლებლობა. საკუთრება დაემყარება მის ნამდვილ ობიექტურ წყაროს - პირად შრომას და მის პროდუქტს. ამგვარ პირობებში დიდი არ ექნება უზარმაზარი, ზედმეტი სიმდიდრის თავმოყრას ცალკეული ადამიანების ხელში, რაც არაკანონზომიერი და არაზუნებრივი მოვლენაა, რომელიც თვით ადამიანთა ნება-სურვილისაგან კი არა, განაწილების მახინჯი მეხანიზმისა და წესებისაგან წარმოადგება. იგი არაა თვით სუბიექტების, იმ მესაკუთრეების ინტერესებშიც, რომლებსაც კოლოსალური, ზედმეტი, ძნელად მოსავლელი, რეალური სიკეთის არმომტანი სიმდიდრე ხიფათებთან დაკავშირებულ პასუხისმგებლობას აკისრებს საზოგადოების წინაშე, დიდი სიმდიდრის განკარგვის სირთულეებთან ერთად.

აუცილებელია საკუთრების ფორმების ისეთი გარდაქმნა, როცა ისინი უზრუნველყოფს საზოგადოების წევრთა დიდი ნაწილის საკუთრებისაგან გაუცხოების მოსპობას, მესაკუთრედ გახდება ყოველი მათგანი, ძირითადად, ახალ თანამფლობელობით ნიადაგზე. ამით დაიძლევა სიმდიდრის აქამდე და დღესაც არსებული მეტისმეტად უთანასწორო, უსამართლო განაწილება. ეს თავის მხრივ საფუძველს დაუდებს მტკიცე თავისუფლებასა და დემოკრატიას საზოგადოებაში.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მომავალი გლობალური მოდერნიზაციის უმნიშვნელოვანესი მიმართულება უნდა იყოს ეკონომიკურ და სოციალურ ურთიერთობათა ისეთი კარდინალური გარდაქმნა, როცა ადამიანები მაღალი ზნეობის, სრულფასოვანი სამათლიანობის, დემოკრატიისა და თავისუფლების პირობებში იცხოვრებენ. ამით ცხოვრება გახდება ჭეშმარიტად ადამიანური, ესთეტიკურად მიმზიდველი არა მარტო გარემოსა, საგნების, ხელოვნებისა და ლიტერატურის ნაწარმოებთა მაღალი გემოვნების, შინაარსის საფუძველზე, არამედ ადამიანურ ურთიერთობათა მიმზიდველობის, სილამაზის მეშვეობითაც.

ამრიგად, მომავალი მოდერნიზაციის შედეგები შეიძლება შემდეგი სქემით წარმოვიდგინოთ:

ადამიანთა მაღალი ინტელექტი
მაღალი ზნეობა
სრულფასოვანი სამართლიანობა
სრულფასოვანი თავისუფლება
სრულყოფილი დემოკრატია
ცხოვრების მშვენიერება

ჰუმანიზაცია

25 Сборник древнегреческих мыслей. Харьков. 1887. С. 321.

ბედნიერება

ამგვარი კაცობრიობა უთუოდ იქნება ადამიანის არსების ნამდვილი შესატყვისი, ბედნიერი, სადაც მის ცხოვრებას არ დაამახინჯებს ხელოვნური, სუბიექტური მიზეზებით გამოწვეული მანკიერებანი, რაც მას თან დაჰყვა ცივილიზაციას დასაბამიდან და მთელი ისტორიის გასდევს. შეიძლება ვთქვათ, რომ ნამდვილი ადამიანური ისტორია დაიწყო აქედან, ხოლო წინა პერიოდები შეიძლება ჩათვალოს კაცობრიობის წინაისტორიად.

ამის შემდეგ კაცობრიობა მოაგვარებს ყველა თავის პრობლემას დედამიწაზე. ასეთი ახალი საზოგადოების დამკვიდრება სრულიად არაა უტო-

პია. ის სავსებით შეესაბამება ადამიანის შესაძლებლობებსა და ისტორიულ კანონზომიერებას. მასში არაფერია შეუძლებელი. სწორედ ღრმა ცვლილებებით მოვიდა კაცობრიობა პროგრესის თანამედროვე დონემდე. აღნიშნული მიმართულებით ცვლილებათა ნიშნები უკვე არსებობს, თუმცა ისინი ბევრისათვის ძნელად შესამჩნევია. ისინი მალე აშკარა გახდება. მხოლოდ ბევრი რამ არის დამოკიდებული ადამიანთა, მისი მოწინავე ნაწილის - ელიტის როლზე – პროგრესულ იდეებზე, რომელთაც, როგორც ამბობენ, შეუძლიათ სამყაროს (რა თქმა უნდა, ადამიანურის) გარდაქმნა. მათ უნდა დაემატოს ადამიანთა მასების აქტიური მოქმედება, საქმიანობა.

ГЕОРГИЙ МАЛАШХИЯ

ГЛОБАЛЬНЫЕ ВЫЗОВЫ И МОДЕРНИЗАЦИЯ ЖИЗНИ

Современные исторические вызовы перед человечеством, которые объясняются причинами, связанными с людьми, их мышлением и действиями, диктуют нам глубоко осознать явления жизни, тенденции и ожидаемые угрозы, а также возможный прогресс. Исходя из существующей ситуации, ясна неопределимость новой глобальной модернизации жизни как альтернатива катастрофы и регресса.

Ввиду несовершенного характера развития, необходимы изменение и совершенствование качества развития, чем и должны быть преодолены те пороки и слабые стороны, которые характерны многим людям и понижают уровень гуманоустности жизни. В частности, это: недостаточный уровень сознания людей, их порочные свойства – корысть, алчность, скупость, ложность, склонность к угнетению других, к несправедливости, излишнему накоплению богатства и т.д. Все это обуславливает сложности жизни и мешает обеспечению всеобщего благосостояния. Путем их преодоления может быть достигнуто улучшение жизни людей на всей Земле. Человечество, народы имеют ресурсы для преодоления указанных пороков людей и жизни. Если они будут использованы, тогда достижение всеобщего прогресса и счастливой жизни для всего человечества станет реальностью.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. არისტოტელე. ნიკომაქეს ეთიკა. თარგმანი. თსუ. თბ., 2003.
2. კიუნგი ჰ. მსოფლიო ზნეობა მსოფლიო პოლიტიკისათვის და მსოფლიო ეკონომიკისათვის. თარგმანი გერმ. თბილისი. 1998.
3. გ. მალაშხია. მეტაეკონომიკა-ეკონომიკის ფილოსოფია. თბ., 1995.
4. ფრიდმენი მ. კაპიტალიზმი და თავისუფლება. თარგმანი. თბ., 2002
5. ფუკუიამა ფ. ისტორიის დასასრული და უკანასკნელი ადამიანი. თბ., 1999.
6. Малашхия Г. Экономика человека. Санкт Петербург – Тбилиси. 2006.
7. ООН Доклад о развитии Человека. 2010.
8. Платон. Государство. Соч. Т. 3. Ч. 2. С. 96.
9. Франгишвили И. Системный подход и общественные закономерности. „ Мысль М., . 2000.
10. Btcl D. The Coming of Post-Industrial Society. N.Y. 1973.
11. Beck U. Riskogezeellschaft. Auf dem weg in eine andere moderne. Franfurkt an Maine. 1986.
12. Buchanan P. The Death of the West. Martin's Press. 2002.
13. Rawls. A Theory of Justice. Massachusess. 1971
- Toffler A. Future Soch. Bantam Books. 1970.